

ТЕКСТ. ДИСКУРС

О. Є. Клещова (Луганськ)

УДК 811.161.2'38'42

**МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІСЕНЬ
УКРАЇНСЬКОГО ГУРТУ „ОКЕАН ЕЛЬЗИ”**

Сучасна мовознавча наука потребує комплексних праць, які би досліджували мовну палітру сучасної української пісні та мовну особистість автора-виконавця, адже нам є чим пишатись: чудові, глибокі за змістом, тексти сучасних пісень українських музичних гуртів „Океан Ельзи”, „Скрябін”, „Бумбокс”, „Друга ріка”, „Тік”, „Танок на майдані Конго”.

У плані дослідження цікавими, на нашу думку, є новотвори-оказіоналізми на позначення назв популярних музичних гуртів, поява яких детермінована передусім прагненням до чогось нового, експресивного та нестандартного, напр., виконавців пісень гурту „Океан Ельзи” молодіжна аудиторія та журналісти „охрестили” „океанами”, гурту „Скрябін” – „скрябами”, учасників групи „ВВ” – „вевешниками”, гурту „Танок на майдані Конго” – „танками” або „конглоезцями” [Кузів 2009: 237].

Мета статті – проаналізувати мовностилістичні особливості текстів пісень українського гурту „Океан Ельзи”, виявити їхню специфіку. Мета передбачає розв’язання таких завдань: 1) розглянути та охарактеризувати мовні особливості текстів пісень гурту „Океан Ельзи”; 2) з’ясувати стилістику авторських новотворів у піснях; 3) прокоментувати вживання запозичених слів, проаналізувати відповідність їх значення за словником і за контекстом пісень; 4) визначити естетичні функції образних засобів; з’ясувати стилістичну роль метафор, епітетів у текстах пісень гурту.

Об’єктом дослідження є мова українських пісень гурту „Океан Ельзи”; предмет аналізу – семантична структура та стилістичні функції лексичних (частково фразеологічних) одиниць у текстах пісень гурту.

Актуальність роботи поза сумнівом, оскільки наукову цінність має мовознавчий аспект аналізу цього матеріалу, оскільки він виявляє лексичні засоби, стилістичні прийоми, функціонування слів-концептів, у яких сконцентовано світобачення, естетичне кредо сучасного талановитого автора й виконавця гурту „Океан Ельзи” – Святослава Вакарчука; пісні якого (гурту) є високопрофесійним музичним продуктом європейського взірця; не можна не згадати про той благодатний вплив пісенної творчості гурту на сучасну багатомільйонну молодіжну (і не тільки) аудиторію – не лише України, а й інших європейських держав.

Для пересічного українця пісня завжди була атрибутом його життєвої енергії. Як вид мистецтва музика синтезує в собі мову на певному історичному етапі й передає знання про неї наступним

поколінням; водночас вона презентує духовно-культурний рівень нації (а отже, і стан мови) сучасникам, світовій спільноті. Тому природно, що пісня повинна вбирати лише найкращі мовні традиції, пильнувати їхню чистоту і водночас зберігати своє мистецько-естетичне призначення [Яручик 2012: 36]. Хотілося б, щоби пісні, незважаючи на те, якою мовою їх виконують, не містили помилок, ні лексичних, ні граматичних, ні будь-яких інших, адже музика – це один із найпопулярніших видів мистецтва серед молоді, тому головною вимогою до контекстуального змісту пісень є правильність, відповідність літературним нормам мови.

Але, уявімо, що кожна пісня будь-якого виконавця буде бездоганною щодо кодифікації, відповідатиме всім мовним і мовленнєвим нормам, буде наче „причесаною під одну гребінку”, погодьтеся, – буде нецікаво, утрачатиметься її колоритність, індивідуальність, та блискітка, намистинка, родзинка мовної палітри тексту пісні, яка вирізнятиме авторство виконавця, утрачатиметься неординарність його особистості.

У 2008 році на одному з українських веб-сайтів було опубліковано статтю „Як українські виконавці володіють українською? А кому варто звернутися до репетиторів?” Унаслідок цього журналістського дослідження було виявлено, що найкращу з українських найвідоміших поп-рок команд, найправильнішу вимову має саме Святослав Вакарчук – лідер гурту „Океан Ельзи”. Для сучасної української молоді, більшість з якої є зросійщеною або живе в зросійщеному середовищі, взірцем вимови часто стають улюблені музичні виконавці. Молодь зазнає серйозних впливів з боку своїх кумирів, наслідує їхню манеру говорити, звички та, природно, вимову. Отже, наголосимо на важливості досліджуваного питання.

Розглядаючи літературну мову, протиставляють літературну норму та норму діалектну [Пилинський 1976]. Тому, аналізуючи тексти пісень цього музичного гурту, урахуватимемо не лише відхилення від норм української літературної мови, а й вплив діалектного середовища, у якому знаходиться автор і виконавець пісень.

Учасники гурту „Океан Ельзи” є вихідцями із західної частини нашої держави, а конкретніше – зі Львівської області, тому можна говорити про вплив на їхнє мовлення діалектного оточення. Невипадково помічаємо випадок неправильного слововживання: „*Але сльози на твою обличчі...*” – слово в пісні вжито в діалектній формі (*твому* замість *твоєму*). Цей випадок пояснюємо прагненням до більшої милозвучності мовлення, щоб воно збігалось з акордами пісні.

Знаходимо своєрідний авторський новотвір у пісні „Зелений чай”. Об’єктом дослідження є поняття-оказіоналізм як репрезентант лінгвістичної категорії okazіональності. У тексті пісні слову *кав’яр* надано нового значення, оскільки у *Великому тлумачному словнику української мови* подано одне значення цього слова, яке вважають застарілим: *кав’яр* – *ікра* (у 1 знач.) [ВТССУМ 2005: 513]; хоча є лексема

кав'ярня, що означає невеличкий ресторан, де подають відвідувачам каву, чай, закуски, тощо; синонім – *кафе* [Там само]. Слово *кав'яр* у тексті пісні вжито в значенні „той, хто варить каву”: „Горить ліхтар, не спить *кав'яр*, / Він варить каву, але сам / П'є зелений чай...” (пісня „Зелений чай”).

В українській мові є випадки, коли таким способом утворювалися нові значення, напр., добре нам відома лексема *кавун* означає: 1. Баштанну сланку рослину з великими їстівними плодами. 2. Круглий соковитий плід [Там само]; а в тексті пісні йдеться про інше: мають на увазі, що *кавун* – „той, хто любить пити каву” або „любитель кави”. Отже, можна говорити про актуалізацію нового значення слова. Схожі приклади можемо віднести до сучасного молодіжного сленгу.

Авторськими новотворами також можемо вважати назву однієї з пісень „Океану Ельзи” – „*Кавачай*”. Поняття *кавачай* не знаходимо в жодному словнику української мови, отже, такого слова в сучасній літературній мові не існує. Автор жодного разу не вживає це поняття, тобто в текстовому змісті пісні це слово відсутнє, а подано воно лише в назві й виражає загальний образ пісні. Ще одним своєрідним новотвором у доробку гурту є слово „*янанебібув*”. Як бачимо, воно становить чотири різних слова – „я на небі був”, причому на слух слово сприймається саме так. А отже, не маючи перед собою тексту пісні, слухач навіть і не помітить цей новотвір.

Поодинокі утворення з двох, трьох і більше слів відзначені яскраво вираженою нарочитістю та винятковою експресивністю. У таких випадках okazіональність надскладних слів спирається водночас і на зовнішню, і на внутрішню форму цих утворень. Їх оригінальний і разом з тим прозорий зміст точно розрахований на естетичну свідомість людей.

Пам'ятаймо, що формування нової назви може мати номінативну мету, така нова лексична одиниця функціонально з'являється для багаторазового використання, переходячи з часом до складу активної лексики (за відповідних умов), це – власне неологізми; якщо ж новотвір породжено задля задоволення експресивно-образної потреби (як у нашому випадку – О. К.) для досягнення позаномінативної (естетично-виражальної) мети і він має разовий характер, то такі одиниці розуміємо як okazіоналізми [Бойчук 2011: 9].

Цікаву тенденцію спостерігаємо в пісні „Небо над Дніпром”. Пісня виділяється з-поміж інших наявністю великої кількості власних назв: Дніпро, Рейн, Дунай, Волга, Афіна. Незважаючи на те, що тема пісні повністю завуальована за допомогою певних засобів образності, помічаємо, що наскрізною ідеєю пісні є патріотична ідея, а власні назви – засобом її вираження. Рейн, Дунай, Волга – назви річок закордонних держав, що загалом символізують держави, на території яких ці річки протікають. Вони ж порівнюються з Дніпром – головною річкою України, а звідси – самою Україною. Простеживши текст пісні, помічаємо, що автор надає перевагу Дніпру, тобто Україні: „Але я буду

знати тайну твою, воду твою пити єдину...”. „Небо над Дніпром” – це єдина пісня у творчому доробку „Океану Ельзи”, у якій порушено тему патріотизму.

Щодо іншомовних слів, ужитих у текстах пісень „Океану Ельзи”, знаходимо запозичення в основному з англійської мови: *абордаж, бейбі, бойкот, декаданс, ескіз, леді, он-лайн, CD*. Порівняємо значення цих слів у змістовому контексті пісень „Океану Ельзи” і в „Сучасному словнику іншомовних слів” І. Данилюка.

Знаходимо слова іншомовного походження *декаданс* та *ескіз* у пісні „Дощ”. За словником іншомовних слів, *декаданс* – „загальна назва кризових явищ у культурі” [Данилюк 2008: 127], *ескіз* – „попередній начерк картини; зарисовка, нарис” [Там само: 172]. У пісні ці слова не відповідають значенням, які фіксує словник, але бачимо деякий відтінок цих значень: „*Наш декаданс виключить світло*” – метафоризоване словосполучення на позначення дії якогось кризового явища; „*в кімнаті залишить ескіз*” – образ недомальованої картини, незакінченість, у якомусь сенсі навіть песимізм. Отже, подані іншомовні слова створюють меланхолійний настрій пісні, що, мабуть, і було метою автора.

У сучасній українській мові слово *леді* наразі стало загальноживаним і позначає „дівчину з гарними манерами”. В однойменній пісні це слово вжито в тому самому значенні, хоча в перекладі з англійської мови означає простіше поняття – „молода жінка”. Уживши слово *леді* замість українського відповідника *дівчина*, автор забарвлює головний образ пісні. Також використано такі конструкції, як: „*І ви сиділи за столом, а я літав над ним*”, „*Далі ви замовили собі зелений чай, / З вашими губами я став одним*”; „*Ваші жести були так подібні на „прощай*”; „*Тільки чути твій жасминний і твоє „прощай*”; у пісні образ „*зеленого з жасмином чаю*” є засобом вираження образу й природи дівчини, про яку йдеться в пісні, слухач малює у своїй уяві витончено красиву, жіночну, граціозну натуру, яка, наче пташка, легка й задовольняється чашкою зеленого жасминового чаю.

Запозичення з англійської мови зі сфери комп’ютерної лексики представлені в піснях „Он-лайн” та „Кавачай”. Це поняття „*он-лайн*” та „*CD*”. Перше поняття повністю відповідає значенню, поданому в словнику іншомовних слів: „1) режим безпосереднього прямого обміну інформацією; 2) режим підключення приладу, комп’ютера до мережі, що відповідає його готовності до роботи” [Данилюк 2008: 340]. Таке саме значення це поняття має в тексті пісні, адже йдеться про знаходження в інтернет-мережі. Щодо поняття „*CD*”, воно є зовсім новим і в „Сучасному словнику іншомовних слів” не подається, але знаходимо його значення у Вікіпедії – „різновид компакт-диска, розроблений компаніями „Philips” і „Sony” для однократного запису інформації”.

Деякі відмінності в значенні іншомовних понять знаходимо в пісні „Он-лайн” – *бейбі* та „На лінії вогню” – *бойкот*. *Бейбі* в дослівному перекладі з англійської означає „дитина”, а в пісні це поняття вжито в

доволі відвертому сенсі: „крихітка, дівчинка”. Це своєрідний прийом-загравання, метою якого є передача грайливого настрою, що розкриває всі нюанси ставлення автора до головної особи пісні.

Поняття *бойкот* у пісні „На лінії вогню” також має деякі відмінності від словникового значення. За „Сучасним словником іншомовних слів” І. Данилюка, слово *бойкот* у перекладі з англійської мови має два значення: „1) спосіб політичної або економічної боротьби, який полягає у повній або частковій відмові від співпраці; 2) відмова, утримання населення від участі у виборах” [Данилюк 2008: 72]. Щодо значення поняття *бойкот* у контексті пісні, жодне з наведених вище значень йому не відповідає. Справа в тім, що це поняття подано в словосполученні з прикметником *осінній*, що є незвичним, адже слова *осінній* та *бойкот* разом майже не вживаються. Отже, спостерігаємо набуття поняттям нового значення, хоча дещо схожого. Проаналізуємо: „*Осінній бойкот між тобою і мною*” – у такому контексті слово *бойкот* набуває значення „*мовчання; відсутність комунікації, спілкування*”. Така інтерпретація дещо схожа на перше значення за І. Данилюком, адже також полягає у відсутності комунікативної дії.

Ще одне іншомовне поняття – *абордаж* знаходимо в пісні „Вище неба”. Словникове та контекстуальне значення цього поняття одночасно і схожі, і мають деякі відмінності. За словником слово *абордаж* має два значення – „1) спосіб ведення морського бою, коли кораблі чіпляються бортами суден для рукопашної сутички їхніх екіпажів; 2) зчеплення суден бортами для передачі вантажів або пасажирів” [Там само: 8]. Перше значення слова найбільше відповідає контексту пісні, оскільки в тексті під словом *абордаж* розуміється „*сутичка*”, але не в прямому, а переносному значенні („*І я б не боявся, та ти наступаєш, та ти наступаєш, ти на абордаж*”).

Отже, український рок-гурт „Океан Ельзи” у своїй творчій діяльності активно використовує не лише власне українську, а й запозичену лексику, що надає текстам пісень більшої виразності, образності, емоційності та актуальності.

Простежимо вживання автором у текстах пісень таких образних засобів, як метафора та епітет. Метафора за своєю суттю є скороченим порівнянням, у якому пропущено сам об’єкт порівняння. Щодо використання їх у текстах пісень „Океану Ельзи”, знаходимо такі: „*дощ буде йти*”, „*ніч відійде*”, „*очі кличуть (хочуть)*”, „*висохла ніч*”, „*вітер погас*”, „*паде зоря*”, „*фестиваль снів*”. Розглянемо їхні значення в контексті пісень.

У пісні „Дощ” бачимо персоналізацію, тобто уособлення в метафорах „*дощ буде йти*” та „*ніч відійде*”. Уособлення – це художній засіб – зображення тварин або предметів, явищ природи як живих істот, наділених людськими почуттями, думками, мовою тощо. Окремою формою розгорнутої метафори є повна персоніфікація – уособлення. Дієслова *йти* і *відійде* вжито в мовленні щодо дії істоти, а в цьому

випадку дію виконують неістоти – дощ і ніч. Використано їх з метою образно показати плинність цих явищ. Метафору „дощ буде йти” часто використовують у повсякденному мовленні, тому вона майже не вирізняється своєю образністю, її можна зарахувати до т. зв. сухих або стертих (безобразних) метафор. До персоніфікованих метафор також зараховуємо „*очі кличуть (хочуть)*” з пісні „Я не здамся без бою”.

Метафори „*висохла ніч*” та „*вітер погас*”, ужиті в пісні „Кавачай”, можемо віднести до маловживаних метафор, поетичних засобів виразності, адже їх можна зафіксувати тільки в художніх творах, а в повсякденному мовленні ці метафори зазвичай не використовують. Ці конструкції надають пісні більшої художньої образності.

Не менш яскраво в текстах пісень „Океану Ельзи” представлені епітети – слова, що вказують на одну з ознак того предмета, який називається, і мають на меті конкретизувати уявлення про нього. Одностайного погляду на епітет у теоретиків немає: одні відносять його до фігур, інші ставлять поряд з фігурами і тропами як самостійний засіб поетичної образотворчості, одні ототожнюють епітети, інші поділяють їх, одні вважають епітет елементом виключно поетичної мови, інші – знаходять його й у прозі.

Серед епітетів у текстах пісень гурту „Океан Ельзи” знаходимо такі: „*тиха ніч*”, „*теплий дощ*” і „*темна вода*”. Значення цих епітетів можна легко визначити навіть без ознайомлення із текстами пісень, адже подані епітети є загальновідомими, напр.: „*тиха ніч*” означає „ніч без вітру; коли на вулиці тихо та спокійно”; „*теплий дощ*” – „літній дощ, краплі якого теплі”. А ось епітет „*темна вода*” можна розуміти двояко: у прямому значенні він може означати темну або брудну воду, у переносному значенні – „глибочинь”.

Використання метафор та епітетів, ужитих у піснях гурту „Океан Ельзи”, є не менш важливим, ніж уживання інших мовних засобів. Завдяки таким лексичним засобам мова в піснях стає більш цікавою й мелодійною, що надає пісням більшої художньої образності.

Література

- Бойчук 2011** – Бойчук М. В. Параметризація поняття окаціоналізм / М. В. Бойчук // Лінгвістичні студії: зб. наук. пр. / наук. ред. А. П. Загнітко. – Вип. 23. – Донецьк : ДонНУ, 2011. – С. 9 – 12;
ВТССУМ 2005 – Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с.;
Данилюк 2008 – Данилюк І. Г. Сучасний словник іншомовних слів / І. Г. Данилюк – Донецьк : ТОВ ВКФ „БАО”, 2008. – 576 с.;
Кузів 2009 – Кузів Л. Б. Нові слова у мові сучасної молодіжної періодики / Л. Б. Кузів // Лінгвістика. – 2009. – № 3. – С. 233 – 241;
Пилинський 1976 – Пилинський М. М. Мовна норма і стиль / М. М. Пилинський. – К. : Наук. думка, 1976. – 286 с.;
Яручик 2012 – Яручик Ю. Культура

мовлення українських музичних гуртів / Ю. Яручик // Дивослово. – 2012. – № 8. – С. 36 – 39.

Клещова О. Є. Мовностилістичні особливості пісень українського гурту „Океан Ельзи”

Сучасна мовознавча наука потребує комплексних праць, які би досліджували мовну палітру сучасної української пісні та мовну особистість автора-виконавця.

Актуальність роботи поза сумнівом, оскільки наукову цінність має мовознавчий аспект аналізу цього матеріалу, оскільки він виявляє лексичні засоби, стилістичні прийоми, функціонування слів-концептів, у яких сконцентовано світобачення, естетичне кредо сучасного талановитого автора і виконавця гурту „Океан Ельзи” – Святослава Вакарчука. Пісні українського гурту є високопрофесійним музичним продуктом європейського взірця.

У статті репрезентовано мовностилістичні особливості текстів пісень українського гурту „Океан Ельзи”, виявлено їх специфіку; проаналізовано стилістику авторських новотворів у піснях, прокоментовано вживання запозичених слів, визначено естетичні функції образних засобів; з’ясовано стилістичну роль метафор, епітетів у текстах пісень гурту.

Ключові слова: пісня, авторські новотвори, оказіоналізми, іншомовні слова, метафора, епітет.

Клещова О. Е. Лингвостилистические особенности песен украинской группы „Океан Эльзы”

Современная языковедческая наука нуждается в комплексных трудах, которые бы исследовали языковую палитру современной украинской песни и языковую личность автора-исполнителя.

Актуальность работы вне сомнения, поскольку научную ценность имеет языковедческий аспект анализа этого материала, поскольку он выявляет лексические средства, стилистические приемы, функционирование слов-концептов, в которых сконцентрировано миропонимание (мировидение), эстетичное кредо современного талантливой автора и исполнителя группы „Океан Эльзы” – Святослава Вакарчука. Песни украинской группы являются высокопрофессиональным музыкальным продуктом европейского образца.

В статье представлены лингвостилистические особенности текстов песен украинской группы „Океан Эльзы”, выявлена их специфика; проанализирована стилистика авторских новообразований в песнях, прокомментировано употребление заимствованных слов, определены эстетичные функции образных средств; сформулирована стилистическая роль метафор, эпитетов в текстах песен группы.

Ключевые слова: песня, авторские новообразования, окказионализмы, иностранные слова, метафора, эпитет.

Kleshchova O. Ye. Language and stylistic peculiarities of lyrics of the Ukrainian band „Okean Elzy”

Modern Linguistics requires complex works that would investigate the language palette of modern Ukrainian songs and linguistic identity of the author-performer.

The article deals with representation of language and stylistic peculiarities of lyrics of the Ukrainian band „Okean Elzy” and their specific character. Stylistic of the author neologisms and the use of the borrowed words in the lyrics have been analyzed in the article. The aesthetic functions of imagery, the stylistic role of metaphors, epithets in the lyrics of the band have been defined.

The relevance of the work is undoubtedly, as linguistic aspect of the analysis of this material has scientific value, as it detects lexical means, stylistic techniques, operation of word-concepts, which concentrate the worldview, aesthetic credo of modern talented author and performer of “Okean Elzy” – Sviatoslav Vakarchuk; which songs (of the band) is a highly professional musical product of European model; it’s hard to hide the beneficial impact of the band’s songs on modern multimillion youth (and not only) audience – not only in Ukraine but also in other European countries.

For the average Ukrainian a song has always been a feature of his vitality. As an art form, music synthesizes the language at a certain point in history and conveys knowledge about it to future generations. At the same time it represents the spiritual and cultural level of the nation (and hence the state language) to the contemporaries, global community.

The scientific value of the linguistic aspect of the analysis of this material is significant, as it reveals lexical means, stylistic devices, the function of word-concepts, where worldview, aesthetic credo of modern talented author and performer of „Okean Elzy” – Sviatoslav Vakarchuk are focused. The songs of the band are highly professional music product of European standard.

Key words: song (lyrics), author neologisms, occasionalisms, foreign words, metaphor, epithet.

Стаття надійшла до редакції 03.12.2013 р.

Прийнято до друку 27.12.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Ніколаєнко І. О.

Клещова О. Є. Мовностилістичні особливості пісень українського гурту „Океан Ельзи”. *Лінгвістика*. 2013. № 3 (30). С. 122–129.